

СТРАТЕГІЯ «ДІАМАНТОВОГО НАМИСТА» НА ТЛІ ГІБРИДНОГО ПРОТИСТОЯННЯ ІНДІЇ ТА КИТАЮ

THE “THE NECKLACE OF DIAMONDS” STRATEGY IN THE BACKGROUND OF THE HYBRID OPPOSITION BETWEEN INDIA AND CHINA

Лизогуб В.А., к.ю.н.,
доцент кафедри історії держави та права України та зарубіжних країн
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Казак Р.А., к.ю.н.,
асистентка кафедри історії держави та права України та зарубіжних країн
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
візитуюча дослідниця департаменту Тема-М
Університет Лінчепінгу, Швеція

Вільхівський В.В., студент III курсу факультету прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена висвітленню питання втілення на практиці індійської стратегії «Діамантового намиста» у якості протиставлення китайській концепції «Перлинної нитки» на тлі гібридного протистояння двох потужних регіональних держав в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. У роботі розглянуті кроки до зміцнення позиції Нью-Делі в акваторії Індійського океану, які виражаються у досягненні стратегічних домовленостей між Республікою Індією та Султанатом Оман, Республікою Кенія, Республікою Сейшельські острови та Республікою Іран щодо будівництва морських портів подвійного призначення на їх території. Крім цього, проаналізовано укріплення позицій Індії у водах Південно-Китайського моря, а саме розбудова та милітаризація Андамаських та Нікобарських островів, укладення договорів з Республікою Сінгапур та Республікою Індонезія щодо дозволу розташування надводного та підводного флоту на базах Чангі та Сабанг відповідно. Також, звернено детальну увагу на політику кооперації та співробітництва Республіки Індія з Республікою Монголія, Японською державою та країнами Центральної Азії у економічній, промисловій та туристичній сфері, підкреслено принципову важливість угод між Нью-Делі та вищевказаними країнами на тлі зростання впливу Пекіну у регіоні. Окремо зазначено щодо відновлення союзницьких домовленостей між Республікою Індія, Сполученими Штатами Америки, Японською державою та Австралійським Союзом за для подальшої тісної кооперації у Індійсько-Тихоокеанському регіоні, зокрема в акваторії Південно-Китайського моря. Охарактеризовано недоліки індійської стратегії та вказано на переваги китайської, особливо у сфері постачання озброєння своїм союзникам. Таким чином, охарактеризувавши недоліки індійської стратегії та вказавши на переваги китайської, ми розкрили диспозицію сил обох регіональних держав.

Ключові слова: Індія, Китай, «Діамантове намисто», «Перлинна нитка», Азійсько-Тихоокеанський регіон, геополітика.

The article is devoted to highlighting the issue of the implementation of the Indian “Diamond Necklace” strategy in practice as opposed to the Chinese concept of “String of Pearls” against the background of the hybrid confrontation between two powerful regional states in the Asia-Pacific region. The paper examines the steps to strengthen the position of India in the waters of the Indian Ocean, this is expressed in particular in the reaching of agreements between Republic of India and the Sultanate of Oman, Republic of Kenya, the Republic of Seychelles and Republic of Iran regarding construction of dual purpose seaports on their territory. In addition, the strengthening of the position of India in the waters of the South China Sea, which is expressed in the development and militarization of the Andaman and Nicobar Islands, the conclusion of agreements with Republic of Singapore and Republic of Indonesia regarding the permission to locate the surface and submarine fleet at the bases of Changi and Sabang, respectively, is analyzed. Detailed attention was also drawn to the policy of cooperation of Republic of India with Republic of Mongolia, Japan and the countries of Central Asia in the economic, industrial and tourism spheres, the fundamental importance of the agreements between New Delhi and the above-mentioned countries against the background of the growing influence of Beijing in the region was emphasized. Specific point was made on the renewal of alliance agreements between Republic of India, the United States of America, Japan and Commonwealth of Australia for further close cooperation in the Indo-Pacific region, in particular in the South China Sea. The shortcomings of the Indian strategy are characterized, and the advantages of the Chinese strategy are pointed out, especially in the field of supplying weapons to its allies. Thus, having characterized the shortcomings of the Indian strategy and pointed out the advantages of the Chinese one, we revealed the disposition of the forces of both regional states.

Key words: India, China, “The Necklace of Diamonds” “String of Pearls”, Asia-Pacific region, geopolitics.

Постановка проблеми. Ще з часів отримання Індією незалежності від Великобританії у 1947 році загострилася проблема спірних територій, яка втілилася у прикордонному конфлікті між КНР та Індією у 1962 році. На початок XXI століття країни в декілька разів наростили економічний, промисловий та військовий потенціал та стали потужними акторами у своєму регіоні – про що свідчать показники росту ВВП та військового потенціалу Індії та Китаю. Отже тепер сутність конфронтації вже розповсюджується не на низку прикордонних регіонів, а на весь Індійсько-Тихоокеанський регіон. Завдання двох країн зробити так, щоб у разі потенційного військового конфлікту у одній стороні була перевага над іншою. Це втілюється у концепціях «Перлинної нитки» і «Діамантового намиста» відповідно. «Перлинна нитка» – геополітичний термін, який був запропонований американськими політичними дослідниками у 2004 році, зокрема детально

проаналізований у праці Марантідоу В [1]. Під цим поняттям розуміють стратегію Китаю, яка призначена для побудови інфраструктурних проєктів, що охоплюють китайські морські лінії зв'язку та заснована на потребі КНР у придбанні іноземних нафтових та торгових маршрутів, що мають вирішальне значення для його розвитку, а також у посиленні впливу та розширенні присутності на морських шляхах за рахунок використання інвестицій, економічних, політичних, дипломатичних та військових ресурсів. «Діамантове Намисто» – це стратегічна концепція, яка спрямована на протидію зростаючому впливу Китаю та спірним методам вирішення територіальних, дипломатичних чи комерційних питань у Південно-Китайському морі, Індійському океані та з країнами АСЕАН (Південно-Східна Азія) [2]. Після початку повномасштабного вторгнення Росії на території України, загострення протиріч на Близькому Сході між Ізраїлем та Іраном, початком

мілітаризації Європи ми припускаємо, що можливий ще більший виток ескалації, у тому числі в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, що актуалізує мету нашого дослідження.

Метою статті є аналіз стратегії «Діамантового намиста» Індії як відповідь на китайську концепцію «Перлинної нитки» на тлі гібридного протистояння обох держав, задля розкриття геостратегічної розстановки сил у Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Дослідженню питання стратегій «Діамантове намисто» та «Перлинна нитка» Республіки Індія та Китайської Народної Республіки відповідно на тлі гібридного протистояння цих держав у Азійсько-Тихоокеанському регіоні приділяють увагу багато вчених. Зокрема у наших попередніх дослідженнях ми аналізували питання розвитку та подальшого вдосконалення міжнародно-правових відносин КНР з іншими країнами у азійсько-тихоокеанському регіоні [3]. Також, в інших роботах ми досліджували основні напрямки реформ у КНР 90-их роках XXI століття [4]. Серед інших вчених слід відзначити Савчак Н.Г., яка розглянула індійсько-китайські відносини як чинник формування регіональної системи безпеки у Азійсько-Тихоокеанському регіоні [11], Горобець І.П., який дослідив Роль Індії у процесі формування системи безпеки Південної Азії на початку XXI ст. [13] та роботи Суміти Нараян Каті, у яких було проаналізовано позиції Китайської Народної Республіки та Республіки Індія у африканському та близькосхідному регіоні [21]. Також цю проблематику активно досліджували Кікченко В.О., Петручак А.В., Вишневецька І.Г., Клименко О.А. та інші.

Серед зарубіжних досліджень слід виокремити роботу 2021 р. науковців Бхаттачарї С., Рея Дж.К., Сінха С. та Сачдева Б.К., у якій ставиться запитання, чи зможе індійська стратегія діамантового намиста перемогти китайську, зазначаючи, що прикордонні відносини між Індією та Китаєм не стосуються зброї, але мають справу зі зростання економічної могутності Китаю [23]. Також слід відзначити одну з останніх зарубіжних публікацій з цієї теми – 2022 р., де вчені Менгал Дж. та Мірза М.Н. зазначають, що обидві ці держави мають намір збільшити свій стратегічний вплив, щоб забезпечити та кинути виклик своєму конкуренту/ам [24]. Ми погоджуємося з ними у тому, що ця конкуренція за регіональний вплив між Індією та Китаєм призвела до військово-політичної напруженості в Індійському океані.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, Китай у якості одного із засобів впливу на зовнішню політику інших держав використовує методи державного регулювання економіки та надає позик країнам на інфраструктурні проекти [3, с. 5]. Як зазначав Лизогуб В.А., навіть багато пострадянських країн почало звертатися до Китаю за допомогою виходу із кризових ситуацій [4, с. 2]. Отже, КНР побудував навколо Індії пояс «Перлинна нитка» із військових баз, міждержавних союзів, що стримує її геостратегічну активність. Нью-Делі хоче протистояти планам Пекіну за допомогою власного проекту, який називається «Діамантове намисто» [5]. Однак, ми вважаємо, що в найближчій перспективі Індія, не тільки, не здатна контролювати Тихоокеанський регіон тем більше економіку КНР, але й Індійський океан. Навряд чи Індія сьогодні ставить таку мету і розробляє подібні плани. Занадто велика різниця у потенціалах цих країн.

Також існують певні сумніви щодо повноти суб'єктності Індії, тобто здатності бути повноцінним геополітичним гравцем. Існують величезні проблеми з безпекою з Пакистаном і Афганістаном. Більша частина Індії перебуває у доіндустріальному укладі. Індії не вистачає ресурсів та відсутній глобальний проект, що міг би привабити інші країни. Суспільство Індії перебуває у пасивному, статичному становищі і не має бажання боротися за завоювання місця світового гегемону.

Перспективи наздоганяючого розвитку забезпечують лише існування у другорядному панрегіоні. Індія, між тим, може почати боротися за лідерство, але не раніше 50-х. 60 рр. цього століття.

Ціль стратегії «Діамантове Намисто», що поширюється на Центральну Азію, Монголію, Японію, В'єтнам, Індонезію, Сінгапур, Сейшели, Оман та Іран полягає у формуванні навколо Китаю стримувального блоку. Отже, стратегії «Перлинна Нитка», чи «Діамантове Намисто» стоять у центрі геополітики Індії та Китаю і є спробою встановити свою воєнно-морську гегемонію і контроль за найважливішими шляхами сполучення в регіоні Південно-Східної Азії та Індійському океані.

Як пише Вишневецька, води Індійського океану становлять майже 1/5 частин поверхневих вод планети і омивають три материки та 28 країн та є одним із основних шляхів міжнародної торгівлі [6, с. 27]. Поєднуючи Тихий та Атлантичний океани, Індійський океан разом з торгівлею, що приносить і процвітання, в минулому служив вхідними воротами для колоніальних держав. Сьогодні Китай намагається скористатися цими воротами, ключем до яких є стратегія «Перлинна Нитка».

На даний момент Індія веде переговори з Оманом про подвійне використання Оманського порту Дукм [7], буде глибоководний порт на Кенійському острові Ламу [8] і домовляється з Мальдівами про розміщення бази субмарин на Марао [9]. Проте, протистояння Індії і Китаю не основне та у великій мірі надумане. Вона в змозі протистояти Китаю лише в коаліції з іншими більш потужними гравцями, зацікавленими в участі цієї південноазійської країни. Інше питання, чи потрібно це самій Індії. Головний супротивник у КНР інший.

Перспективи доручення до китайських проєктів можуть бути дуже вигідними. Тим більше, що вже сьогодні Індія для Китаю один з найбільших торговельних партнерів, а обсяги економічної взаємодії продовжують зростати.

У свою чергу Китай активно використовує політику позик для протистояння з Індією. Країни, які мають борги і нездатні розплатитися за ними, змушені йти на геостратегічні поступки, на які вони не мали мети йти. Індія ж намагається скористатися цим, відтворюючи стратегію «Діамантового намиста». Вона хоче утворити парасольку безпеки, розширюючи свої закордонні бази морського флоту, вступаючи в нові військові договори та поширюючи свій вплив на весь регіон Південно-Східної Азії та Індійського океану. Але на нашу думку, про перспективи освоєння Індією всього регіону говорити передчасно. Можна лише спостерігати активність індійських ВМФ у Південно-китайському морі. На сучасному етапі ми б окреслили регіон т. з. Великої Індії (Пакистан, Афганістан, Непал, Бангладеш, Бутан) та М'янму, за умов якого вирішиться індо-пакистанський конфлікт (що наразі є малоімовірним). Отже, як ми вважаємо, кінцева мета індійської концепції – домінувати над стратегією китайської «Перлинної нитки».

Індія останнім часом активно укладає угоди з багатьма країнами. А саме, у 2015 році Сейшели погодилися на будівництво на острові Асампшен військово-морської бази, призначеної виключно для індійського флоту [10]. Плацдарм на Сейшелах стане для Індії основою для дій в Африці. За наявності правильного оснащення індійський флот зможе протистояти присутності Китаю у Джибуті та Кенії. Крім того, як зазначає Савчак Н.Г., на південь від острова Асампшен знаходиться Мозамбікський канал, яким проходить безліч торговельних вантажів [11, с. 145]. Через це успішне налагоджування зв'язків з Сейшелами може підсилити позицію Індії у регіоні.

Через рік після договору з Сейшелами у 2016 році Іран уклав з Індією угоду про будівництво глибоководного порту Чахбехар. З його допомогою Індія потенційно може

отримає доступ до транспортного коридору «Північ-Південь», який з'єднає Мумбаї з Чорним морем через Іран та Азербайджан [5]. Реалізація інтересів Індії у Чахбехарі безпосередньо протидіє присутності Китаю в пакистанських портах Карачі та Гвадар. Однак, Іран – один з найголовніших партнерів КНР у цій частині Євразії, про що свідчить договір про всебічне співробітництво був підписаний в Тегерані 27 березня 2021 р. на 25 років [12]. А країни Кавказького регіону визначають Китай в якості одного з найважливіших пріоритетів у зовнішній політиці і головним торговельним партнером. Отже, якщо зробити співвідношення торгових коридорів «Один пояс один шлях» та «Південь-Північ», другий шлях має менше шансів на успіх.

Поруч із іранським портом Індія забезпечила собі доступ до стратегічно значущого Оманського порту Дукм. Договір було підписано у 2018 році. Закріпившись на арабському півострові, вона збільшила морський імпорту вуглеводнів із Перської затоки [7]. На думку Горобця І.А., оскільки порт Дукм розташований між Джибуті і Гвадаром, він також є противагою позиціям Китаю, але Дукм унікальний тим, що знаходиться ще й поблизу Ормузької протоки – однієї з найзначніших проток світу [13, с. 134].

У 2018 році Індія уклала з Сінгапуром угоду, що надає індійському військово-морському флоту логістичну підтримку, у тому числі поповнення боєприпасів та дозправку на Сінгапурській військово-морській базі Чангі [14]. Договір із Сінгапуром відрізняється від попередніх угод, оскільки він дозволяє Індії отримати доступ до Південно-китайського моря. Для посилення позицій в цьому регіоні в тому ж році Індія уклала угоду з Індонезією. Таким чином вона забезпечила собі доступ до порту Сабанг, розташованого біля північного входу до Малакської протоки. Видання TheDiplomat повідомляє, що глибина порту Сабанг становить близько 40 метрів, тому Індія може розмістити в ньому підводні човни [15]. Через Малакську протоку проходить приблизно 40 відсотків китайського імпорту нафти та природного газу, що перетворює його на стратегічну вразливість КНР, але стратегічну можливість для Індії [16]. Крім того, з 2020 року вона проводить милітаризацію розташованих на північному-заході від Малакської протоки Андаманських та Нікобарських островів [17]. Чим більші ресурси Індія зможе поширити на периферії, тим сильнішою стане її позиція стосовно Китаю.

Але окрім розширення військово-морських баз, Індія працює і над зміцненням відносин із країнами, що оточують Китай. У 2015 році Індія та Монголія домовилися про формування взаємного повітряного коридору для стимулювання розвитку торгівлі, туризму та контактів між людьми [18]. Монголія розраховує, що Індія зможе вести переговори з Росією чи Китаєм на рівних. Це в свою чергу допоможе Монголії збалансувати свою зовнішню політику. Проте, Повітряний коридор не має політичного чи військово-стратегічного значення, а його найкоротший маршрут проходить через територію Китаю. КНР також є найбільшим торговим партнером Монголії. До кінця 2021 р. загальний обсяг торгівлі з Китаєм досяг 10,1 млрд. доларів [19]. Монголія і Китай встановили відносини стратегічного партнерства у 2011 р. У серпні 2014 р. під час візиту Голови КНР Сі Цзіньпіня сторони підвищили їх до всеосяжного стратегічного партнерства в результаті «спільної декларації про розвиток всеосяжного стратегічного партнерства між Монголією і Китайською Народною Республікою».

Крім того, в 2015 році прем'єр-міністр Моді здійснив велику робочу поїздку Центральною Азією, провівши зустрічі з лідерами Казахстану, Узбекистану, Киргизстану і Таджикистану [20]. Центральною Азією має значний потенціал, а саме запаси вуглеводнів і рідкоземельних елементів, поклади урану та гідроенергетичний потен-

ціал. Як доповідає прес-служба індійського уряду, з часу поїздки Моді обсяг торгівлі Індії з Центральною Азією збільшився вдвічі і є динаміка на подальше зростання, що свідчить про успішність саміту [21]. Чим більшого впливу на Центральну Азію зможе досягти Індія, тим успішніше вона зможе стримувати вплив своїх конкурентів. Але з 2015 р. ситуація сильно змінилася. Центральна Азія розташована всередині альянсу, що складається, учасниками його є і Китай і Іран. Можливостей для маневру обмаль. Зокрема останні роки Китай став одним з найбільших зовнішньоторговельних партнерів Казахстану. Товарообіг між РК і КНР в 2017 р. склад 18,0 млрд. доларів [22]. На сучасному етапі Китай виступає одним з двох провідних торгових та інвестиційних партнерів Узбекистану. Він забезпечує найбільший обсяг зовнішньоторговельного обороту Узбекистану – 19,1% [25]. Також у країні центральної Азії відсутній спільний кордон з Індією. Зв'язок можливий лише через «проблемні» регіони (Афганістан, Пакистан) і Китай.

У 2017 році Індія та Японія розпочали спільну ініціативу, названу «Азійсько-африканський коридор зростання» [18]. Її метою є розвиток інфраструктури, прискорення економічного зростання та посилення впливу Індії та Японії, при цьому обмежуючи діяльність Китаю в Африці, що також позитивно впливає на позиції Індії у африканській зоні впливу.

Аналізуючи співпрацю Індії з країнами у регіоні, варто відзначити переосмислення стратегічного діалогу QUAD. У 2017 році на саміті у Манілі США, Індія, Японія та Австралія домовилися відродити союз, щоб протистояти Китаю військовим та дипломатичним шляхом у Азійсько-Тихоокеанському регіоні, особливо у Південно-Китайському морі [26]. На нашу думку, потенційна тісна співпраця Індії з країнами QUAD, у тому числі із Великобританією, яка є учасником трьохстороннього пакту про безпеку AUKUS, підсилює Нью-Делі та дає шанс протистояти військово-економічному потенціалу КНР у регіоні на рівних, а не задалегідь у програшній позиції.

Отже, Індія підтримує дружні відносини практично з усіма країнами навколо Китаю, але у стратегії «Діамантове намисто» є недоліки. На думку Петручака А.В., концепція Індії набагато слабше, ніж «Перлинна нитка» Китаю, і нестача довіри до неї особливо виявляється у країнах АСЕАН. Через індійську бюрократію країни сумніваються у серйозності намірів Індії та здатності скласти конкуренцію Китаю [21, с. 553]. На думку Суміти Нараян Каті, за межами АСЕАН існують проблеми, адже деякі із укладених домовленостей перебувають під загрозою зриву. Вчена зазначає, що Китай має значне лобі на Сейшелах, і ті коливаються в домовленостях між Індією та КНР [27, с. 112]. Як зазначає Mondaq, індійські компанії зазнають складнощів із веденням бізнесу в Ірані через застосовані до нього жорсткі санкції [20]. Тому через це безперервно йде пошук обхідних шляхів для того, щоб фірми з Індії не наражалися на ризик вторинних санкцій, що обмежує плідність договорів Ірану та Індії. Китай багатший за Індію, він може дозволити собі набагато більші інвестиції у імплементацію своєї стратегії. За даними ВВС, на даний момент Китай виробив інвестиції в африканський сегмент «Перлинної нитки» приблизно на 60 млрд доларів, тоді як найбільші інвестиції Індії в порт Чахбехар склали 8 мільярдів [28]. Отже, завдяки набагато більшим фінансовим можливостям КНР у регіоні та іншим чинникам, Китай має набагато більший потенціал на втілення концепції на практиці та на домінування у регіоні.

Багато з цих проблем роблять стратегію Індії менш потужною, але є одна річ, яку вона також використовує – це постачання зброї. Індія розмістила у Бангладеш, на Шрі-Ланці, Сейшелах та Мальдівах прибережні радіолокаційні станції та системи контролю [29]. Ці оборонні системи беруться до уваги, і Китай забезпечив своїх союзників

просунутими видами озброєнь також. Постачання зброї – це хороший спосіб налагодження відносин та формування стратегічного партнерства. Китай це активно використовує і, як результат, закріпився в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, але Індія також починає втілювати цю концепцію. У грудні 2022 року за даними Reuters, індійська компанія BrahMos Aerospace запропонувала В'єтнаму і Філіппінам надзвукову ракету BrahMos [30]. BrahMos – це ефективна крилата ракета здатна досягати триразової швидкості звуку і нести боеголовку масою 200 кг [31]. Обидві країни розташовані на околиці Китаю і можуть бути потенційними противниками, тому КНР не хоче, щоб В'єтнам і Філіппіни отримували такі озброєння. Таким чином це є одним із способів впливу Індії на Китай у Південно-Західній Азії, що в свою чергу також висвітлює мету генеральної стратегії «Діамантове намисто».

Висновки. Конфлікт Індії та Китаю почався ще з минулого століття та продовжується у опосередкованій формі до сьогодні. У Нью-Делі втілюється з теорії на практику стратегія «Діамантового намисто», генеральна ідея якої протистояти концепції «Перлинної нитки» КНР у Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Проте ми змушені констатувати, стратегія «Діамантового намисто» дуже слабка і не йде в ніяке порівняння з гео економічними і воєнними проектами КНР. Головна причина полягає в різниці воєно економічних потенціалів суперників, а також в більш тісних стосунках КНР, особливо з деякими континентальними країнами Євразії. Домінувати у Азійсько-Тихоокеанському регіоні над Китаєм можуть інші потужні держави, але не Індія. Або Індія в союзі з такими державами.

Розчарування деяких країн у політиці позик Китаю дає можливість Індії розбудовувати стратегії протидії КНР. У 2015 році індійський уряд домовився про розміщення військової бази на острові Асампшен з Сейшелами, що може бути плацдармом для дій Індії у Африці і протисто-

яння китайському флоту у регіоні. Через рік відбуваються переговори між Індією і Іраном щодо розбудови військової бази на острові Чахбехар, що дає Індії нові можливості у Південній Азії. Окрім цього, у якості протидії КНР у Південно-Китайському морі, Індія домовилася про використання портів Чангі та Сабанг у Сінгапурі та Індонезії відповідно і почала розбудовувати та милітаризувати Андаманські та Нікобарські острови. Також активно ведуться переговори та досягаються успіхи в кооперації та співробітництві Індії з Монголією, Японією та країнами Центральної Азії, які можуть бути потенційними суперниками Китаю.

У стратегії є мінуси, але вони компенсується тим, що Індія починає застосовувати політику передачі зброї своїм союзникам, яку неодноразово раніше практикував Китай. Зокрема це проявляється у договорі поставок ракет BrahMos для Філіппін та В'єтнаму. Стратегія Індії полягає у тому щоб обмежити доступ до китайських баз, ресурсам і шляхам у Індійському океані, розмістив тут свої. Однак вона змушена грати в китайську гру вей ці, повторюючи кроки суперника. Тому шанси її на перемогу один на один з Китаєм не є надто високі.

Отже, у статті було проаналізовано природу стратегії Індії у якості протиставлення планів Китаю щодо його домінування у Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Ми звернули детальну увагу на політику кооперації та співробітництва Індії з Монголією, Японією та країнами Центральної Азії у економічній та промисловій сфері, підкреслили принципову важливість угод між Нью-Делі та вищевказаних країн у регіоні. Охарактеризували недоліки індійської стратегії та вказали на переваги китайської, особливо у сфері постачання озброєння своїм союзникам. Таким чином, ми розкрили диспозицію сил обох регіональних держав, що в свою чергу актуалізує потребу подальших досліджень у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Marantidou V. Revisiting China's String of Pearls Strategy: Places with Chinese Characteristics and their Security Implications. *Issues & Insights*. Vol. 14. 2021. P. 3.
2. What is Necklace of Diamonds Strategy? 2023. URL: <https://www.jagranjosh.com/general-knowledge/necklace-of-diamond-strategy-1592404137-1> (дата звернення 12.04.2023).
3. Вільхівський В.В., Казак Р.А. Міжнародно-правові відносини Китаю на початку XXI ст. з погляду сучасної юридичної історії. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2022. № 10. С. 708.
4. Лизогуб В.А. Основні напрями курсу реформ у КНР 70-90 роках XX століття. *Теорія і практика правознавства*. 2016. № 1. С. 23.
5. Індія в протидію Китаю створить свій торговий коридор у Європу. 2023. URL: <https://amp.lenta.ua/indiya-hochet-sozdat-alternativu-proektu-mirovoyu-torgovli-kitaya-smi-136365/> (дата звернення 13.04.2023).
6. Вишневецька І.Г. Військовий потенціал США і Китаю: Протистояння. Інститут сходознавства ім. А. Кримського НАН України бібліотека журналу «Східний світ». 2007. С. 27.
7. How Is India's Access to Oman's Duqm Port Linked to China's Maritime Schemes?. 2022. URL: <https://www.thequint.com/news/india/how-india-access-oman-duqm-port-china-maritime-schemes> (дата звернення 13.04.2023).
8. Kenya's Lamu Port: Here's all about another Chinese-built port in the Indian Ocean 2021. URL: <https://www.jagranjosh.com/general-knowledge/lamu-port-kenya-china-builds-another-port-in-the-indian-ocean-1622632325-1> (дата звернення 13.04.2023).
9. India consolidates its role in southern Maldives. 2021. URL: <https://www.lowyinstitute.org/the-interpretor/india-consolidates-its-role-southern-maldives> (дата звернення 13.04.2023).
10. Will India Try Again for a Military Base in Seychelles?. 2022. URL: <https://thedi diplomat.com/2022/07/will-india-try-again-for-a-military-base-in-seychelles/> (дата звернення 14.04.2023).
11. Савчак Н.Г. Індійсько-китайські відносини як чинник формування регіональної системи безпеки. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. 2011. С. 145.
12. Iran says 25-year China agreement enters implementation stage. 2018. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/15/iran-says-25-year-china-agreement-enters-implementation-stage> (дата звернення 14.04.2023).
13. Горобець І.А. Роль Індії у процесі формування системи безпеки Південної Азії на початку XXI ст. *Всесвітня історія і міжнародні відносини*. 2018. С. 134.
14. Navy gets access to Singapore's Changi naval base. 2018. URL: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/navy-gets-access-to-singapores-changi-naval-base/articleshow/61855776.cms?from=mdr> (дата звернення 14.04.2023).
15. India Makes Moves at Indonesia's Strategic Sabang Port. 2023. URL: <https://thedi diplomat.com/2018/07/india-makes-moves-at-indonesias-strategic-sabang-port/> (дата звернення 15.04.2023).
16. Dire straits for flow of trade through Malacca. 2022. URL: <https://www.theinsurer.com/viewpoint/dire-straits-for-flow-of-trade-through-malacca/> (дата звернення 15.04.2023).
17. How India developing a naval base at Andamans chokes China in the region. 2023. URL: <https://www.wionews.com/opinions-blogs/explained-how-india-developing-a-naval-base-at-andamans-chokes-china-in-the-region-572362> (дата звернення 15.04.2023).
18. India – Mongolia Relations. 2023. URL: https://www.mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/Mongolia_11_01_2016.pdf (дата звернення 15.04.2023).
19. India-Central Asia Summit: A Milestone in Engagement with the Region. 2022. URL: https://www.icwa.in/show_content.php?lang=1&level=3&ls_id=7074&lid=4798 (дата звернення 16.04.2023).

20. Press Information Bureau Government of India Prime Minister's Office. 2022. URL: <https://pib.gov.in/Pressreleaseshare.aspx?PRID=1791257> (дата звернення 16.04.2023).
21. ASIA AFRICA GROWTH CORRIDOR Partnership for Sustainable and Innovative Development A Vision Document 2022. URL: <https://www.eria.org/Asia-Africa-Growth-Corridor-Documents.pdf> (дата звернення 16.04.2023).
22. Mongolia and China: relations at the present stage 2022. URL: <https://montsame.mn/en/read/301846> (дата звернення 16.04.2023).
23. India: US Sanctions On Iran and Their Impact On India. 2022. URL: <https://www.mondaq.com/india/export-controls--trade--investment-sanctions/834158/us-sanctions-on-iran-and-their-impact-on-india> (дата звернення 16.04.2023).
24. Петручак А.В. Китай та Індія—природні конкуренти за гегемонію в Азії// Політологічний вісник. 2013. С. 553.
25. Kazakhstan-China Freight Turnover Reaches All-Time High in 2022. 2022. URL: <https://astanatimes.com/2023/04/kazakhstan-china-freight-turnover-reaches-all-time-high-in-2022/> (дата звернення 16.04.2023).
26. Bhattacharya, S., Ray, J. K., Sinha, S., & Sachdev, B. K. Can India's Necklace of Diamonds Strategy Defeat the China's String of Pearls. International Journal of Recent Advances in Multidisciplinary Topics, Vol. 2. 2021. P. 105–108.
27. Mengal J., Mirza, M. N. STRING OF PEARLS AND NECKLACE OF DIAMONDS: SINO-INDIAN GEO-STRATEGIC COMPETITION IN THE INDIAN OCEAN. Asia-Pacific-Annual Research Journal of Far East & South East Asia, Vol. 40. 2022. P. 21–41.
28. Uzbekistan Wants China Relations To Progress From Trade To Investment. 2022. URL: <https://www.silkroadbriefing.com/news/2023/03/22/uzbekistan-wants-china-relations-to-progress-from-trade-to-investment/> (дата звернення 16.04.2023).
29. Japan-Australia-India-U.S.(Quad) meetings. 2017. URL: https://www.mofa.go.jp/np/press/page1e_000396.html (дата звернення 16.04.2023).
30. Kutty S.N. India–China rivalry and the strategic importance of the Maldives, Mauritius, and Seychelles. India–China Maritime Competition Vol. 3. 2019. P. 112.
31. China pledges \$60bn to develop Africa. 2015. URL: <https://www.bbc.com/news/world-africa-35005048> (дата звернення 16.04.2023).
32. India plans to extend coastal surveillance radar system to Maldives. URL: <https://www.mondaq.com/india/export-controls--trade--investment-sanctions/834158/us-sanctions-on-iran-and-their-impact-on-india> (дата звернення 16.04.2023).
33. India-Russia defence firm eyes \$200 mln missile deal with Indonesia 2023. URL: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/india-russia-defence-firm-eyes-200-mln-missile-deal-with-indonesia-2023-03-15/> (дата звернення 16.04.2023).
34. BrahMos Supersonic Cruise Missile. 2023. URL: <https://web.archive.org/web/20130805213356/http://brahmos.com/content.php?id=10&sid=10> (дата звернення 16.04.2023).